

Overgange og brobygning – teori og praksis

Denne artikel er baseret på en opsamling af erfaringer fra en række brobygningsprojekter støttet af Det Nationale Center for Fremmedsprog (NCFF).¹ Artiklen indledes med en definition af begreberne *overgange* og *brobygning* med afsæt i transitionsforskning og relevante styredokumenter. I den centrale del opstilles der forskellige typer/kategorier af overgange og brobygning i fremmedsprogsgene. Derefter følger der en opsummering af analysen, og til sidst identificeres felter for videreudvikling.

Overgange og brobygning i forskningen

Begreberne *overgange* og *brobygning* er relateret til begrebet *transition* (overgang fra en tilstand/fase til en anden); dvs. overgange og bro-

ANA KANAREVA-DIMITROVSKA

Ph.d., projektkoordinator, projektleder
Det Nationale Center for Fremmedsprog (Vest), Aarhus
Universitet, European Centre for Modern Languages,
Kontaktpunkt Danmark
aekakd@cc.au.dk

METTE SKOVGAARD ANDERSEN

Ph.d., centerleder
Det Nationale Center for Fremmedsprog (Øst),
Københavns Universitet
msandersen@hum.ku.dk

HANNE WACHER KJÆRGAARD

Ph.d., centerleder
Det Nationale Center for Fremmedsprog (Vest),
Aarhus Universitet
hwk@cc.au.dk

bygning kan ses som forandringsprocesser. Sådanne processer kan være kontinuerlige, med flere successive etaper, eller diskontinuerlige, med identificerede afbrydelser eller "huller".

Med afsæt i litteraturen om transition i andre fag som fx matematik (Gueudet m.fl. 2016) skelner vi her mellem to typer af overgange: *epistemologiske og kognitive overgange* og *sociokulturelle og institutionelle overgange*.

Epistemologiske og kognitive overgange refererer til begrebet *critical transition*; dvs. "[a] learning situation that is found to involve a noticeable change of point of view. This change could become apparent as an epistemological obstacle, as a cognitive discontinuity or as a didactical gap" (Yerushalmy 2005: 37). Disse overgange handler om viden og processering af viden. Det drejer sig om en proces, som kræver "[...] necessity for entering into a different type of discourse (in terms of the language, symbols, tools and representations involved) or more broadly as changing 'lenses' used to view the concept at hand" (ibid.). Med andre ord: Disse overgange betegnes som en kritisk transition, fordi man skal skifte perspektiv/synsvinkel, hvilket indebærer, at man skal indgå i en anden diskurs.

Epistemologiske og kognitive overgange er knyttet til den kognitive udvikling af den lærende og er specifikke for et bestemt stykke viden, fx viden om, hvordan man stiller spørgsmål på fransk. Derfor er disse overgange også tæt knyttede til den konkrete undervisning og didaktik.

Sociokulturelle og institutionelle overgange refererer til situationer, hvor den lærende bevæger sig fra én gruppe/ét uddannelsesniveau til en anden gruppe/et andet uddannelsesniveau eller fra uddannelsessystemet til arbejdspladsen (Gueudet m.fl. 2016: 4). Her sættes fokus på ligheder (kontinuitet) og forskelle (diskontinuitet) mellem praksis i forskellige grupper/på forskellige uddannelsesniveauer. Disse overgange kan også ses som en proces, som kræver forberedelse ikke blot fra institutionens og undervisernes side, men også fra den lærendes side.

Formålet med brobygning er at forberede den lærende på overgangen, det være sig den epistemologiske eller den sociokulturelle og derigennem at bane vejen for læreprocessen, dvs. videreudviklingen af fremmedsprogskompetencerne. Godt forberedte elever og unge er motiverede elever og unge, som vil udvikle sig fagligt og personligt.

Overgange og brobygning i styredokumenterne

I *Bekendtgørelse om introduktionskurser og brobygning til ungdomsuddannelserne* står der, at brobygningen “skal understøtte vejledningsindsatsen med baggrund i elevens faglige, personlige, sociale og praksisfaglige forudsætninger, og der skal indgå faglig undervisning og undervisningsformer fra den ungdomsuddannelse, der brobygges til. Brobygningen skal give eleven et repræsentativt indblik i krav og perspektiver i den pågældende uddannelse” (Børne- og Undervisningsministeriet 2019a: § 5, stk. 4).

I faghæfterne for tysk, fransk, spansk og engelsk for grundskolen kan man fx læse, at målsætningerne i læreplanerne for tysk og fransk i ungdomsuddannelserne ligger i forlængelse af folkeskolens Fælles Mål, og at det derfor “[...] giver mening for folkeskolerne at samarbejde med erhvervsskoler og de gymnasiale uddannelser for at sikre kontinuitet i undervisningens form, indhold og sproglige progression” (Børne- og Undervisningsministeriet 2019b: 77).

I vejledningen for fx fransk fortsættersprog stx findes brobygning i delen om “karierekompetence”. Brobygning, besøg på videregående uddannelsesinstitutioner, besøg af erhvervsfolk m.m. skal styrke “[e]levernes viden om og erfaring med faget, uddannelse og job, men også eleverne selv, deres egne handlinger, beslutninger og muligheder skal stimuleres gennem forskellige aktiviteter” (Regeringen 2017: 5).

Undervisningspraksis reflekterer dog ikke altid det, der står i styredokumenterne (se fx Andersen & Blach 2009: 165; Svarstad & Ulriksen 2015: 77). I *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet* (Regeringen 2017) nævnes også manglende sammenhæng i sprogundervisningen som en central udfordring: “Der mangler kendskab til sprogundervisning på tværs af uddannelsessystemets niveauer, hvilket bl.a. betyder, at sprogundervisningen ikke bygger videre på de unges opnåede sprogkompetencer, og at de unge oplever store forskelle i undervisningen i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse og til de videregående uddannelser” (s. 5). Med nærværende, dvs. de fund og praktiske eksempler, vi refererer nedenfor, håber vi at bidrage til en mere systematisk viden om brobygning og overgange i sprogfagene.

Typer/kategorier af overgange og brobygning

NCFE har støttet i alt 14 brobygningsprojekter t.o.m. januar 2021. Projekternes beskrivelser, rapporter og afrapporteringer repræsen-

terer den empiri, som danner baggrund for vores gennemgang nedenfor. På baggrund af disse data kategoriserer vi projekterne efter to kriterier (aktører og hovedformål) og fremlægger hermed forskellige typer af overgange og brobygning.

Ser man på de involverede niveauer, kan projekterne kategoriseres efter aktører, forstået bredt. Der er her primært tale om sociokulturelle/institutionelle overgange mellem grundskole og ungdomsuddannelse, ungdomsuddannelse og videregående uddannelse, mellem forskellige sprog og mellem uddannelse og erhverv.

Mere interessant er det måske at se på projekternes indhold. Med dette udgangspunkt kan projekterne kategoriseres efter hovedformål, og der er ligeledes tale om sociokulturelle/institutionelle overgange, men også til tider, i hvert fald indirekte, epistemologiske/kognitive overgange. De forskellige identificerede formål er:

- sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at skabe netværk
- sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at skabe konkurrencer
- sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. erfaringsudveksling om, hvordan sprogfagene praktiseres, og hvilke krav og forventninger et sprogstudie/et næste uddannelsesniveau har
- sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at fremme flersproglighed
- sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at understøtte karrierelæring og overgange til erhvervslivet.

I det følgende gennemgår vi kort de forskellige typer og de afprøvede koncepter, mens vi også skeler til aktørerne. Beskrivelserne repræsenterer en syntetisering af projekternes beskrivelser, afrapporteringer og rapporter.²

Sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at skabe netværk

Projekterne i denne kategori omfatter brobygningsaktiviteter, hvor både undervisere og elever deltager. Underviserne fra forskellige skoleformer forventes at opnå viden om hinandens sprog-, kultur- og læringssyn. Desuden forventes de at få bedre kendskab til elevernes udgangs- og indgangsniveau som grundlag for refleksion og drøftelser af, hvad god fremmedsprogsundervisning er. Derfor er

der i denne type også et epistemologisk perspektiv, der dog ikke inddrages systematisk. Der er også anvendt gensidige elevbesøg mellem grundskoleelever og gymnasieelever.

Andre projekter har etableret netværk mellem universitet, professionshøjskole, ungdomsuddannelse og grundskole gennem en tværinstitutionel fremmedsprogsdag. Underviserne har valgt et emne, fx ordforrådstilegnelse. Studerende har understøttet gymnasieelever i forberedelsen af undervisningssekvenser for folkeskoleelever med fokus på udvidelse af disses ordforråd. Aktiviteten har overvejende været elev-/studentestyret.

Erfaringerne fra disse projekter viser, at brobygningsaktiviteterne har bevidstgjort lærerne fra de forskellige skoleformer om hinandens undervisning og de fælles udfordringer. Dette har medvirket til, at indholdet af undervisningen i grundforløbet på gymnasiet nogle steder er blevet tilpasset. Aktiviteterne har endvidere medvirket til at gøre grundskoleeleverne mere bevidste om mulighederne for at vælge sprog på gymnasiet. Tilsvarende har projekterne medvirket til at skærpe gymnasieelevernes studie- og karrierespæktiv. Deltagerne rapporterer, at det tager tid at oparbejde brugbare og kontinuerlige kontakter og samarbejdsrelationer. Ligeledes påpeger de vigtigheden af at inddrage ledelsesrepræsentanter og fagansvarlige på de samarbejdende skoler for at sikre forankringen.

Sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at skabe konkurrencer

Projekterne her har afprøvet konkurrencer og sprogcamp på tværs af uddannelsesniveau ud fra en ide om, at dette kan vække eller fastholde interessen for sprog. Et eksempel er en sprogcamp for grundskolens udskolingselever, der blev afholdt på to-tre gymnasier i en kommune. Campen bestod af en vifte af workshops og konkurrencer som fx produktion af små lommefilm, en "sprogrejse" på skolen, indkøb på et "marked", fremførelse af en italiensk arie m.v. Gymnasieeleverne fungerede som sprogassistenter og rollemodeller.

Projekterfaringerne er, at de involverede, både på elev-, lærer- og ledelsesniveau, fik et godt og motiverende udbytte. Eleverne mødte og fik anvendt flere fremmedsprog. Deltagerne anerkender, at de første udviklings- og planlægningsmøder er krævende, men ser stort potentiale i at arbejde med det vertikale samarbejde.

Sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. erfaringsudveksling

Disse projekter har afprøvet forskellige koncepter, der kræver viden om det foregående niveau og de kommende studerendes forventninger, oplevelser og motivationer. Et universitet har udviklet et forløb med surveys og fokusgruppeinterviews med sprogstuderende ved studiestart og ved udgangen af første semester samt overværelse af undervisning på gymnasiet (se Bundgaard, Dam & Haugaard i dette temanummer). Erfaringerne er, at dette kan give værdifuld indsigt i, hvordan den enkelte institution kan lette overgangen fra ungdomsuddannelse til universitet, og forløbet har resulteret i en række konkrete anbefalinger.³

Også for overgangen folkeskole-ungdomsuddannelse har der været lignende projekter, hvor sproglærerne i folkeskolens udskoling og gymnasiet har planlagt sprog dage som bidrag til faglig og pædagogisk varieret fremmedsprogsundervisning. Gymnasieelever har bl.a. ageret undervisere. En af erfaringerne har været, at den ændrede kontekst kan gøre folkeskoleeleverne mere seriøse, mere forpligtede og sprogprouderende. Også lærerne giver udtryk for, at de har kunnet inspirere hinanden både strukturelt og didaktisk.

Sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at fremme flersproglighed

Brobygningsprojekterne her har haft som formål at øge den sproglige opmærksomhed ved at trække på sprog, der normalt ikke undervises i i det danske uddannelsessystem. Et projekt har fx inddraget de sprog, eleverne allerede havde med sig, i faget Almen Sprogforståelse. For at forstå, hvilken sproglig baggrund eleverne kommer med fra folkeskolen, har folkeskole- og gymnasielærere samarbejdet i lærermakkerpar. De har besøgt hinandens undervisning og iværksat samarbejde mellem elever på tværs af niveau med flersprogethed didaktik som fokus. Projektet har hentet den nyeste viden på området gennem en oplægsholder – ekspert i emnet.

Erfaringerne er, at flersprogethedsdidaktikken er motiverende for både elever og lærere. Eleverne giver udtryk for at føle sig anerkendt og motiverede til at vælge at beskæftige sig med sprog, og lærerne giver udtryk for, at samarbejdet i lærermakkerpar tvinger dem til i endnu højere grad at reflektere over undervisningen, men at logistikken med at etablere de konkrete kontakter kan være udfordrende.

Sociokulturelle og institutionelle overgange mhp. at understøtte karrierelæring og overgange til erhvervslivet

Brobygning mellem uddannelse og erhverv er den sidste type, vi vil komme ind på. Lærere fra grundskole og gymnasium har her samarbejdet med lokale virksomheder og udviklet karrierelæringsaktiviteter. Formålet var at synliggøre og skærpe opmærksomheden på sprogs generelle erhvervsrelevans. Både grundskole- og gymnasieeleverne har oplevet, at brobygningsaktiviteterne har eksemplificeret veje til fremtidige studier, praktikker og erhverv. Et særligt vigtigt erfaringspunkt er den store interesse, der var hos virksomhederne, for at bidrage til forløbet med både faglige input og medarbejdere til gennemførelse af de konkrete aktiviteter ved virksomhedsbesøg.

Opsummering

I denne artikel har vi præsenteret forskellige typer af brobygning og overgange ud fra NCFF's bevilgede og afsluttede projekter. Samlet set er de beskrevne projekter primært aktivitetsbårne og kan kategoriseres som *sociokulturelle* og *institutionelle*. Aktiviteterne opleves generelt positivt af både undervisere og lærende. Projekternes erfaringer er samlet, at en klar kommunikation om, hvilke krav og forventninger der er på de forskellige uddannelsesniveauer, lader til at kunne føre til en succesfuld overgang for eleverne. Resultaterne viser også, at et solidt lærersamarbejde kan sikre gensidig viden om, hvordan fagene praktiseres, hvilke betydningsindhold der ligger i faglige og pædagogiske begreber, samt fælles læringssyn og fagsyn på tværs af niveauerne. Lærerne giver endvidere bredt udtryk for behov for netværk og regelmæssigt samarbejde på tværs af niveau. Endelig synes en væsentlig erfaring at være, at arbejdet med brobygning og overgange kræver, at ledelse og organisation understøtter indsatsen. Resultaterne indikerer imidlertid også, at der er behov for projekter, som har specifikt, systematisk fokus på *epistemologiske* og *kognitive overgange* og *brobygning*.

Noter

- 1 En udvidet rapport om brobygning og overgange i fremmedsprogfagene findes på NCFF's hjemmeside (ncff.dk/brobygning).
- 2 For mere udfoldede beskrivelser henviser vi til rapporten (ncff.dk/brobygning).
- 3 kortlink.dk/2adu

Litteratur

- Andersen, H. L. & Blach, C. (2009). Case 6: Fransk og tysk fra grundskole til universitet: en undersøgelse af læreplaner. I: Mathiasen, H. m.fl., *Overgangsproblematikker som udfordringer i uddannelsessystemet* (s. 132-166). Forskningsrapport. Børne- og Undervisningsministeriet (2019a). *Bekendtgørelse om introduktionskurser og brobygning til ungdomsuddannelserne*. Lokaliseret d. 1. november 2021 på <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2019/1015>.
- Børne- og Undervisningsministeriet (2019b). *Tysk. Faghæfte 2019*. Lokaliseret d. 1. november 2021 på https://emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_Fagh%C3%A6fte_Tysk_2020.pdf.
- Børne- og Undervisningsministeriet (2017). *Vejledningen for fransk fortsættersprog – stx*. Lokaliseret d. 1. november 2021 på <https://www.uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/fag-og-laereplaner/laereplaner-2017/stx-laereplaner-2017>.
- Gueudet, G. m.fl. (2016). *Transitions in mathematics education*. Springer.
- Regeringen (2017). *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*. København: Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet.
- Svarstad, L. K. & Ulriksen, L. (2015). Det samme eller helt forskelligt? Lærer- og elevperspektiver på grundskole- og gymnasieengelsk. *Sprogforum*, 21, 70-78.
- Yerushalmy, M. (2005). Challenging known transitions: Learning and teaching algebra with technology. *For the Learning of Mathematics*, 25, 37-42.